Hrvatskom je odjeknula vijest o padu BDP-a za 15.1% u drugom kvartalu ove godine. Posljedice zatvaranja ekonomije polako dolaze na naplatu, a kako će se to odraziti na našu neizvjesnu budućnost tek ćemo vidjeti. Javna sredstva priopćavanja su pokazala najprije zabrinutost Da bi u isto vrijeme ukazali, ne znam zašto, kako su Španjolska, Francuska i Italija doživjele još veće potonuće. Navedenom su mogli dodati da je Hrvatska usprkos činjenici da je ovisnija o turističkom sektoru od bilo koje druge članice EU imala manji pad od drugih turističkih orijentiranih zemalja. Veće potonuće gospodarstva u navedenim zemljama trebalo bi biti „melem na ranu“. Tome se dodaje, valjda kako bi se neizravno kazalo kako smo turistički spremnije dočekali krizu, kako je potonuće gospodarstva uzrokovano dominantnim učešćem turističkog sektora. I tako dalje. Tako se snažan pad gospodarske aktivnosti, zapravo, opravdava, kao da nas je netko silio da postanemo monokulturno gospodarstvo?, kako bi se podržala postojeća ekonomska politika stranke na vlasti. Očito smo zaboravili da su upravo navedene zemlje, nadam se prošle, najgoru ugrozu koronavirusa. Kad se je govorilo o čudesnim postignućima to nam je obznanjivao premijer Plenković, sada, kad imamo dramatičan pad BDP-a, lošu vijest nam priopćava ministar financija Zdravko Marić. Ministar Marić nam je najprije najavio veliki pad gospodarske aktivnosti, da bi nas pripremio, pa je po objavi statističkih podataka o kretanju BDP-a u drugom kvartalu, Državnog zavoda za statistiku, pojasnio zašto je gospodarstvo potonulo uz napomenu da bi potonuće bilo veće da nije vlada premijera Plenkovića, ugroženom gospodarstvu, pomogla. Pri tome se dodaje kako nije realno očekivati, jer država nema financijskog kapaciteta, nastavak politike iz početka krize. Nastavlja ministar Marić, potrebno je da gospodarstvo i građani sami poduzmu sve mjere koje im stoje na raspolaganju kako bi što učinkovitije premostili postojeću krizu. Loše vijesti završavaju uvjerenjem kako će se već slijedeće godine proračunski deficit „dovesti u red“ kako je to određeno maastrichtskim kriterijima (proračunski deficit do 3%). Očekivano, kako je najavljeno prilikom ovogodišnjeg rebalansa proračuna, dostizanje gospodarske aktivnosti (iz prošle godine) pomaknuto je od 2021. na 2022. godinu.

BDP je pao 15,1% dok smo u prvom kvartalu ostvarili rast od 0,4% što kumulativno predstavlja pad od 6,4% što je rezultat, po mome mišljenju, daleko iznad očekivanja. Za razliku od ostalih kolega mišljenja sam kako je trebalo očekivati daleko veći pad gospodarske aktivnosti. Hvala Bogu što pad gospodarske aktivnosti nije bio veći. Valja se podsjetiti kako je vlada premijera Plenkovića u drugom kvartalu izdvojila preko pet milijardi kuna kako bi se pomoglo tvrtkama koje su ostvarile pad ukupnog prihoda više od 20%. Pomoć, koju nisam podržao, se je sastojala u isplati osobnih dohotka zaposlenicima kako im poslodavci, zbog smanjenja ukupnog prihoda, ne bi dali otkaz. To sam tada, sada ponavljam, ocijenio kao naknadu nezaposlenima koji su registrirani u tvrtkama umjesto na Zavodu za zapošljavanje. Subvencija je trajala, kao što znamo, do parlamentarnih izbora. Tada je određeno da će se osloboditi poreznih obveza tvrtke koje su ostvarile veći pad ukupnog prihoda od 80%. Za tvrtke koje ostvare veći pad ukupnog prihoda od 50% omogućit će se podmirenje poreznih obveza tijekom slijedeće dvije godine. Poreze će plaćati samo one tvrtke koje imaju manji pad ukupnog prihoda od 20%. Naknadu je dobilo preko pola milijuna radnika. To je ogroman broj, posebice kad se ima u vidu da je broj zaposlenih oko 1,3 milijuna radnika. Nakon tako određenih uvjeta pomoći pad BDP-a od 15,1%

zvuči dobro, čak prihvatljivo. Ne treba zaboraviti da je Njemačka ostvarila pad gospodarske aktivnosti od 11,7% i da je prosjek za EU visokih 14,1%. Da nam je to netko ponudio prije objave službenih statističkih podataka vjerujem da bi većina analitičara prihvatila pad od 15,1%. Pri tome, valja imati rezervu prema podacima jer su oni privremeni i kao takvi nepouzdani. Da li i koliko je „statističke kreativnosti“ mi ne znamo. Učinkovite članice EU imaju interes da prikažu rezultate lošije od stvarnih. One koje su neučinkovite rade suprotno.

Pad BDP-a od 15,1% rezultat je smanjenja finalne potrošnje za visokih 10,1% pri ćemu su kućanstva smanjila svoju potrošnju za zabrinjavajućih 14,0%. Ima li se u vidu da su kućanstva u prvom kvartalu povećala potrošnju za 0,7% može se kazati kako smanjenje iznosi gotovo 15%. Smanjenje finalne potrošnje kućanstva će se, u narednom razdoblju, u najmanju ruku, zadržati na vrlo visokoj razini. Naprosto kućanstva se ponašaju racionalno. Svjesni su, u najvećem broju slučajeva, da raspolažu s malom, ako uopće, štednjom što ih čini vrlo osjetljivim na rizike koje donosi prisutna depresija. Svjesni su da je država potrošila što je mogla potrošiti i, prema tome, nije realno očekivati da će se iznova subvencionirati plaće formalno zaposlenih radnika. Bruto investicije (amortizacija plus neto investicije) su se smanjile za zabrinjavajućih 14,7%. Hrvatska godinama ima zabrinjavajuću razinu investiranja u privatnom sektoru. Zato bi bilo od odlučujuće važnosti razdvojiti kretanje investicijske aktivnosti u državnom od privatnog sektora. Bojim se da su investicije znatno ispod amortizacionog fonda ili,što je isto,ispod razine proste reprodukcije. Pri tome, valja imati u vidu da nam investicijska aktivnost uvijek „piše“ budućnost.

Pravu sliku stanja hrvatskog gospodarstva moguće je naći u platnoj bilanci – roba i usluga. Tu su promjene dramatične. Izvoz roba i usluga se je smanjio za čitavih 40,6% pri čemu je pad izvoza roba više nego zadovoljavajući – 10,9%, dok je izvoz usluga dramatičan, ali očekivan, i iznosi gotovo 70% (67,4%) što je uzeto kao polazište prilikom rebalansa proračunu. Uvoz roba i usluga je pao daleko manje – 28,1% kao rezultat smanjenja uvoza roba (25,3%) i usluga (42,5%). Smanjenje izvoza roba i usluga, u poreznom pogledu, predstavlja smanjenje poreznih prihoda izravnih poreza kada je riječ o izvozu roba i ostalih usluga i izravnih i neizravnih poreza kada je riječ o turističkom sektoru (koji dominira u izvozu usluga). Posebno je važno identificirati smanjenje uvoza roba koji je rezultat smanjenih očekivanja glede turističke aktivnosti. Naime, umjesto da turizam preferira ponudu domaćeg gospodarstva ono je značajno uvozno ovisno što relativizira postignuća turističkog sektora u dobrim vremenima. Drugim riječima, uvozimo robu iz inozemstva koju, potom, prodajemo inozemnim turistima. Pri tome država „zarađuje“, naplaćuje, PDV. Drugim riječima putem PDV-a država naplaćuje rentu domaćeg tržišta i turističku rentu. To je pitanje koje bi valjalo raspraviti kako bi se našao odgovor kako promijeniti postojeće stanje. Prema tome, Hrvatska je smanjila u drugom kvartalu u ovoj u odnosu na prošlu godinu deficit robne razmjene s inozemstvom kao i suficit na računu usluga. Nije velika mudrost predvidjeti kako ćemo u ovoj godini zabilježiti deficit platne bilance i to samo zato jer će izostati obilna turistička žetva.

Treći kvartal godinama odlučujuće djeluje na kretanje ukupne gospodarske aktivnosti. Javna sredstva priopćavanja nam Â sugeriraju kako je priliv inozemnih gostiju daleko iznad očekivanja. To je dobra vijest. Međutim, pitanje je koliko iznosi prosječna potrošnja inozemnog turista ove u odnosu na prošlu godinu? S tim podacima ne raspolažemo pa ćemo ih morati pričekati. Međutim, vanpansionska potrošnja, ako je suditi prema javnim medijima, nije ni približno na prošlogodišnjoj razini. To je zabrinjavajuće. Ipak, očekujem da će pad turističkog sektora biti manji od predviđenih 70%. To bi značajno popravilo pesimističke prognoze koje su nam priopćene prilikom rebalansa proračuna. Ipak, očekujem pad turističkog preljeva od 60%.

Na razini zemlje raspravljamo o prosjecima. Kad se promatra distribucija učinkovitosti tada problemi postaju još složeniji. Smanjenje gospodarske aktivnosti dramatično mijenja financijski rezultat poduzetnika. Razlog tome je jednostavan i lako razumljiv. Rastom poslovne aktivnosti smanjuje se uloga i značaj fiksnih troškova. Â I obratno. Struktura vrijednosti svakog proizvoda ili usluge je određena: (a) materijalnim troškovima koji su u kratkom roku neelastični posebice u pravcu smanjenja njihovih cijena, (b) amortizacijom koja je određena u vrijeme investiranja i u pravilu je nepromjenjiva tijekom eksploatacije, (c) najamninama u bruto iznosu koje su (ni)malo elastične u odnosu na kretanje poslovnog ciklusa, i (d) profitna marža koja predstavlja ostatak ostataka - kada se namire svi izdaci iz poslovanja. Iz tako određene troškovne strukture proizvoda/usluge jasno je da različite elastičnosti rezultiraju nelinearnim kretanjima pojedinih troškova. To je razlog zašto profitna marža predstavlja ostatak, rezidualnu stavku, kada se namire svi troškovi, unutrašnji i izvanjski, koji čine cijenu proizvoda/usluge koja, sa svoje strane, određuje uvjete poslovanja u jedinici promatranja, recimo godini dana. Upravo zato u dobrim vremenima bilježimo snažan progresivan rast profita i u lošim njihovo značajno potonuće. Hrvatsko je gospodarstvo u prošloj godini ostvarilo tridesetak milijardi kuna dobiti. Konsolidirani iznos od tridesetak milijardi kuna predstavlja zbroj gubitaka i dobitaka. U ovoj godini smanjenje gospodarske aktivnosti od desetak posto mogao bi rezultirati ukupnim konsolidiranim gubitkom. Drugim riječima, ne samo da gospodarstvo neće pokriti svoje troškove, ono će smanjiti vrijednost temeljnog kapitala. To je važno shvatiti i razumjeti kako bi rekao naš premijer Plenković. Važno je zato jer poduzetnici nemaju razloga investirati i tako stvarati pretpostavke gospodarskom rastu. I ne samo to. Tvrtke koje će bilježiti gubitke u poslovanju mogu se naći u stečaju što će, sa svoje strane, dodatno smanjiti, ionako mali, gospodarski potencijal. Već je sada moguće kazati kako će tekstilna, kožna i drvna industrija imati grdnih problema i kako nije izvjesno da će mnoge tvrtke Â na njih učinkovito odgovoriti.

Pad BDP-a od 15,1% je velik. Međutim, on je manji od očekivanog. Zašto? Turistički sektor u BDP-u sudjeluje s 17%. Prilikom rebalansa proračuna planiran je pad aktivnosti turističkog sektora za 70% što predstavlja pad ukupnog gospodarstva od 11,9%. Pad preostalog dijela gospodarstvo (83% BDP-a) od desetak posto sugerira pad ukupne aktivnosti od dvadesetak posto. To je razlog zašto pad gospodarske aktivnosti u drugom kvartalu ne mogu ocijeniti lošim rezultatom. Ima li se u vidu navedene činjenice, predviđanja pada gospodarske aktivnosti od desetak posto teško je razumjeti. Naime, da bi učinkovito odgovorili na prisutnu krizu potrebno je pored očekivanih procjena učiniti optimističniju i pesimističniju procjenu. Pri donošenju mjera

„u igri“ su sve opcije a učinci mjera koje Vlada namjerava poduzeti moraju se procijeniti u svakom od mogućih scenarija. U ekonomiji postoje poznate neizvjesnosti koje nazivamo rizicima. Međutim, postoje nepoznate neizvjesnosti što određuje proces reprodukcije kao stohastički proces. Samo u udžbenicima imamo deterministične krivulje. Determinizma nema u ekonomiji i ekonomska politika jest složena upravo zato jer nije prihvatljiv deterministički pristup. Zato je ekonomska znanost tako zavodljiva i puna izazova.